

Beslut om yttrande Utbildningsdepartementets remiss Framtidens specialistsjuksköterska – ny roll, nya möjligheter (SOU 20018:77)

Linnéuniversitetet har ombetts yttra sig över rubricerad remisspromemoria från Utbildningsdepartementet. Fakulteten för hälso- och livsvetenskaper via institutionen för hälso- och vårdvetenskap har tilldelats ansvar att bereda ärendet. Yttrande har sammanställts av prefekt Per Enarsson.

Handläggningen har godkänts av avdelningschef Thorbjörn Nilsson.

Bilaga 1. Remissvar

Beslut

Rektor beslutar

att avge remissvar enligt bilaga.

Beslut i detta ärende har fattats av rektor Peter Aronsson efter skriftlig föredragning av handläggare Fredrik Lundh, universitetsledningens kansli, i närvaro av tf. universitetsdirektör Thorbjörn Nilsson, Linnéstudenternas representanter Maja Velke och Emma Lövgren samt sekreterare Mattias Bengtsson.

Peter Aronsson
rektor

Mattias Bengtsson
sekreterare

Utbildningsdepartementet
Universitetet och högskoleenheten

Betänkandet Framtidens specialistsjuksköterska – ny roll, nya möjligheter (SOU 2018:77)

Linnéuniversitetet är positivt till förslaget om nationell samverkan kring specialist-sjuksköterskeutbildning, barnmorskeutbildning och röntgensjuksköterskeutbildning vid sidan av den regionala samverkan som redan sker.

Linnéuniversitetet ser också positivt på förslaget att inför ett statligt VULF-avtal med sjukvårdshuvudmännen. Det senare förväntas att stimulera samverkan i form av forskning inom denna del av vårdområdet.

Linnéuniversitetets svar följer i övrigt remissens disposition.

Kap. 7 Barnmorskeutbildning – nulägesbeskrivning, överväganden och förslag

7.4.1 Det finns behov av en förändrad examensbeskrivning för barnmorskeutbildningen

Utredningens bedömning: Det finns behov av en förändrad examensbeskrivning för barnmorskeexamen. Utredningen kommer trots detta inte lämna några författningsförslag i form av en förändrad examensbeskrivning avseende barnmorskeexamen. Examensbeskrivningen för barnmorskeexamen ändras inte utan kvarstår i sin nuvarande form.

Svar: Linnéuniversitetet önskar att utredningen gjort ett tydligare ställningstagande till eventuell förlängning av dagens barnmorskeutbildning då programansvariga framhåller att dagens utbildningslängd inte till fullo rymmer den kunskap som anses nödvändig för utövandet av barnmorskeyrket.

Kap. 8 Finns det behov av en specialiströntgensjuksköterskeexamen? – nulägesbeskrivning, överväganden och förslag

8.4.1 Specialiströntgensjuksköterskeexamen ska inte föras in i högskolan

Utredningens bedömning: Specialiströntgensjuksköterskeexamen ska inte införas i högskolan. Utredningen bedömer att respektive specialistområde i omfattning i dag inte motsvarar en yrkesexamen om 60 högskolepoäng. Utredningens analys och bedömning ska ses mot bakgrund av den begränsade tid som stått till utredningens sammanlagda förfogande. Utredningen föreslår därför att regeringen uppdrar åt

Universitetskanslersämbetet att ytterligare utreda vilka förutsättningar som finns för de lärosäten som har examenstillstånd för röntgensjuksköterskeexamen att bedriva och genomföra en specialiströntgensjuksköterskeexamen.

Svar: Linnéuniversitet utbildar inte röntgensjuksköterskor sedan ett antal år tillbaka. Dock påtalar de lokala avnämarna till sådan utbildning -sjukvårdshuvudmännen, starkt behov av utbyggd röntgensjuksköterskeutbildning. Mot bakgrund av detta och mot bakgrund av att utredningen under 9.6.2. förordar en framtida specialistsjuksköterskeexamen där merparten av dagens specialistsjuksköterskeinriktningar inte längre skulle ha samma omfattning av statlig reglering som idag borde de lärosäten som utfärdar röntgensjuksköterskeexamen också få möjlighet att utfärda en specialistsjuksköterskeexamen inom radiologi för röntgensjuksköterskor.

Kap. 9 Överväganden och förslag

9.2 Tillgång och behov av specialistsjuksköterskor

Utredningens förslag: Kvaliteten i hälso- och sjukvårdsverksamheten ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras, särskilt i fråga om verksamhetens kompetensförsörjning och kompetensutveckling avseende avancerade kliniska specialistsjuksköterskor, barnmorskor, röntgensjuksköterskor och specialistsjuksköterskor. God vård ska utföras av hälso- och sjukvårdspersonal som har Kompetens för uppgiften.

Svar: Linnéuniversitet stödjer utredningens förslag och slutsatser att vårdgivarna ska använda ledningssystemet som verktyg planera för kompetensförsörjning och kompetensutveckling av avancerade kliniska specialistsjuksköterskor, barnmorskor, röntgensjuksköterskor och specialistsjuksköterskor. Ur ett utbildarperspektiv ter det sig mycket viktigt att sjukvårdshuvudmännen själva kan uppskatta sitt kompetensförsörjnings- och kompetensutvecklingsbehov i nära dialog med lärosätena. Det är Linnéuniversitetets uppfattning att sjukvårdshuvudmännen ibland tenderar att söka kortsiktiga lösningar för att täcka sina omedelbara kompetensbehov medan lärosätena önskar en längre planeringshorisont för kommande utbildnings- och fortbildningsbehov.

9.3 Åtgärder som krävs för att öka specialistsjuksköterskeyrkets attraktivitet

9.3.1 Goda exempel på åtgärder som vårdgivarna kan vidta för att öka specialistsjuksköterskeyrkets attraktivitet

Linnéuniversitet ställer sig bakom utredningens bedömning att vårdgivarna bör tillskapa specifika anställningar för specialistsjuksköterskor utifrån respektive område för specialisering och identifiera arbetsuppgifter som är förbehållna specialistsjuksköterskor. Linnéuniversitet delar även bedömningen att ett sådant tydliggörande utgör incitament för sjuksköterskor att själva avgöra hur stor efterfrågan som finns på en viss specialistutbildning. Något som får en direkt effekt på antalet sökande till en viss specialistutbildning inom akademien.

Linnéuniversitet har ingen synpunkt lönesättning av grundutbildad sjuksköterska och specialistutbildad dito men konstaterar att en tydlighet i vilka arbetsuppgifter och befogenheter som respektive grupp har - givetvis har en koppling till lön och därmed påverkan på respektive specialistutbildnings attraktionskraft. Utredningen lyfter även upp behovet av arbetsmiljöförbättrande åtgärder för

specialistsjuksköterskor och ger flera förslag på åtgärder inklusive förbättrat ledarskap. Linnéuniversitet ser förslagen på arbetsmiljöförbättrande åtgärder för sjuksköterskor och specialistsjuksköterskor som relevanta men överlåter åt sjukvårdshuvudmännen att eventuellt ge mera nyanserade svar.

9.3.3 Krav på systematisk och fortlöpande fortbildning

Utredningens förslag: Det ska ställas krav på systematisk och fortlöpande fortbildning för avancerade kliniska specialistsjuksköterskor, barnmorskor röntgensjuksköterskor och specialistsjuksköterskor. Socialstyrelsen ska bemyndigas att meddela föreskrifter som säkerställer att nämnda yrkesutövare genom fortbildning håller sig uppdaterade om yrkesutvecklingen inom yrket.

Svar: Linnéuniversitet konstaterar i likhet med utredningen att yrkeskvalifikationsdirektivet (2013/55/EU), förtydligar medlemsstaternas ansvar att säkerställa att bland annat yrkesgrupper som sjuksköterskor och barnmorskor kan fortbilda sig inom sitt yrke.

Vidare nämner utredningen att trots att det i dag indirekt finns bestämmelser i fråga om krav på fortbildning för yrkesutövare erfar utredningen att fortbildning för yrkesaktiva de facto är nästintill obefintlig vilket kan leda till att om vårdgivarna är oförmögna att se till att personalen har rätt kompetens för att god vård ska kunna ges kan det ytterst drabba både patienterna och hälso- och sjukvårdspersonalen vars personliga ansvar inte minskar på grund av exempelvis resurs- eller personalbrist. Linnéuniversitet menar att akademins roll här är att i nära samarbete med sjukvårdshuvudmännen tillhandahålla möjligheter till fortbildning inom yrket som sjuksköterska m.fl. vårddyrken samt också att ge möjlighet till specialistutbildning – vilket delvis innebär ett nytt yrke med nya ansvarsgränser och befogenheter. Det förutsätter dock att sjukvårdshuvudmännen i större utsträckning av akademien efterfrågar/beställer fortbildningskurser samt ger sina medarbetare möjlighet att genomgå dessa. Linnéuniversitet erfar att det idag ofta är svårt för sjuksköterskor och specialistsjuksköterskor som vill fortbilda sig att få ledigt och andra villkor från sina arbetsgivare som gör fortbildning möjlig. Det innebär i sin tur att studenten ibland då inte fullföljer påbörjad utbildning.

9.3.4 Ökat antal fristående kurser i högskolan

Utredningens förslag: Universitet och högskolor ska tillhandahålla ett brett, flexibelt och förutsebart kursutbud för fristående kurser på avancerad nivå i fortbildnings- och vidareutbildningssyfte inom ämnesområden med relevans för avancerade kliniska specialistsjuksköterskor, barnmorskor, röntgensjuksköterskor och specialistsjuksköterskor. Innehållet i kurserna ska vara avpassat så att utvecklingen inom vården följs. Kurserna bör variera i omfattning mellan kortare kurser om 7,5–15 högskolepoäng till längre kurser om 30 högskolepoäng eller mer. Uppdraget ska utformas utifrån respektive lärosätes tillstånd för olika examina samt utbildningsutbud och övriga förutsättningar. Uppdraget ska ges i sammanhållna fyraårsperioder för vilka öronmärkta medel ska tillföras lärosätet. Totalt beräknas medel för uppdraget uppgå till 54 miljoner kronor per år.

Svar: Linnéuniversitet menar att lärosätet redan i dag uppfyller stora delar av förslaget. Lärosätet erbjuder för närvarande specialistutbildning för sjuksköterskor i åtta av de elva inriktningarna samt barnmorskeutbildning innehållande ett antal kurser som kan läsas både inom program eller fristående. Därtill tillkommer fristående kurser som är framtagna i samverkan med omgivande sjukvårdshuvudmän. Samtidigt vill Linnéuniversitet peka på risker om lokala utbildningar blir för specialanpassade för den lokala arbetsmarknaden och det kan

bli svårt både för studenter att använda sig av utbildningen på orter där utbildningens innehåll är okänt eller har liten anpassning. Det finns också en risk att för subspecialiserade kurser försvårar utbildningssamverkan mellan flera lärosäten och därmed studenters rörlighet inom utbildningssystemet.

Av utredningens direktiv framgår att utredaren inte ska lämna förslag som rör resurstilldelningen till universitet och högskolor men Linnéuniversitet vill ändå lyfta fram att det är resurskrävande att skapa smala utbildningar och fristående kurser som dels kommer att gå ett begränsat antal tillfällen, dels har en begränsad målgrupp och studentunderlag.

9.4 Ansvar för sjuksköterskors specialisering ska fortsatt vara statens ansvar

Linnéuniversitet delar utredningens bedömning att ansvaret för sjuksköterskors specialisering fortsatt ska vara statens ansvar och bedrivs i form av högskoleutbildning vid universitet och högskolor samt av enskilda utbildningsanordnare. Sjuksköterskors specialisering är en viktig del av kompetensförsörjningen inom hälso- och sjukvård. Det finns också en stark koppling till den forskning som bedrivs inom akademien i sjuksköterskors karaktärsämne omvårdnad/vårdvetenskap samt närbesläktade ämnen, och vars rön kommer patienter till godo bland annat via specialistutbildade sjuksköterskor. För att även framåt säkerställa en god vetenskaplig förankring behöver sjuksköterskors specialisering därför vara en del av akademiens ansvar.

9.5 Avancerad klinisk specialistsjuksköterskeexamen

Utredningens förslag: Det ska i examensordningen föras in en ny yrkesexamen på avancerad nivå. Namnet på examen ska vara avancerad klinisk specialistsjuksköterskeexamen (AKS). Examen uppnås efter fullgjorda kursfordringar om 120 högskolepoäng. Därutöver ställs krav på av Socialstyrelsen utfärdad legitimation som sjuksköterska. Avancerad klinisk specialistsjuksköterska ska införas som ett nytt reglerat legitimationsyrke i patientsäkerhetslagen. AKS ska ha ensamrätt till yrket.

Svar: Linnéuniversitet delar utredningens resonemang att det behövs fördjupade specialistutbildningar för sjuksköterskor för att möta dagens och morgondagens behov av sjukvård. Utredningen argumenterar att förslaget harmoniera med Bolognaprocessens intentioner att erbjuda en 3-årig utbildning på grundnivå och en 2-årig utbildning på avancerad nivå samt att fler än 50 länder redan infört liknande examen för avancerad specialistsjuksköterska. Linnéuniversitet är dock frågande till att utredningen inte prövat möjligheterna att förlänga den nuvarande specialistutbildningen på 60 hp (1 år) till 120 hp (2 år) för de sjuksköterskor som önskar en examen som avancerad klinisk specialistsjuksköterska. Risken finns annars att det byggs upp två parallella specialiseringsspår för sjuksköterskor med oklara gränser för arbetsinnehåll i vården. En möjlighet till påbyggnad med 1 år på befintliga specialistsjuksköterskeexamen skulle förvissa kräva omfattande revidering av de nuvarande specialistsjuksköterskeprogrammen men har många fördelar både för vårdens bedrivande och lärosätens möjligheter att framgångsrikt kunna inrätta ny utbildning och utbilda i den högre examen. Vidare menar Linnéuniversitet att omvårdnad/vårdvetenskap är ett autonomt kunskapsområde för sjuksköterskor och därför framstår utredningens starka styrning av innehållet i en eventuellt framtida avancerad klinisk specialistexamen till ett medicinskt paradigm som olyckligt. Akademien bör ha frihet att ta fram utbildning som motsvarar de formella kriterier som staten kommer att ställas på sådan utbildning.

9.6 En ny examensbeskrivning för specialistsjuksköterskeexamen

9.6.1 Nya inriktningar har startats om än i begränsad omfattning

Utredningens bedömning: Specialistsjuksköterskeexamen med viss annan inriktning har inte kunnat förse vården med nya inriktningar i tillräcklig omfattning sett till syftet med reformen.

Svar: Linnéuniversitet ser problematiken i att vården, med ganska kort planeringshorisont, har behov av nya inriktningar på utbildning av specialistsjuksköterskor samtidigt som akademien har en längre planeringshorisont. Samtidigt förefaller det finnas ett behov av att utbildningar som ges inom akademien inte ska vara så lokala så det försvårar för studenter att byta lärosäte under pågående utbildning samt ge möjlighet för sjuksköterskor att kunna bygga på en utbildning som givits vid ett lärosäte. Vi ser att ytterligare regional samverkan mellan lärosäten kan ge fler specialistutbildningar på fler orter.

Utredningen tar visserligen upp resursbrist som en hämmande faktor för utökat antal inriktningar av specialistsjuksköterskeutbildningar inom akademien men lyfter inte närmare problemet med bristen av platser inom verksamhetsförlagd utbildning samt akademiens svårigheter att rekrytera tillräckligt antal lärare med erforderlig kompetens. Linnéuniversitet bedömer dessa två faktorer som största hinder för ytterligare utbyggnad av fler inriktningar och lösningar behöver adresseras av staten.

9.6.2 Specialistsjuksköterskeexamen

Utredningens bedömning: Utformningen av specialistsjuksköterskeexamen kan göras på flera sätt och leda till olika resultat och konsekvenser. Utredningen redovisar fyra olika modeller (A–D) för utformning av specialistsjuksköterskeexamen. Utredningen förordar modell C som grund för en ny specialistsjuksköterskeexamen.

Utredningens förslag: Specialistsjuksköterskeexamen med särskilt område för specialisering ska utgöras av en yrkesexamen på avancerad nivå med en omfattning av 60 högskolepoäng. Därutöver ska för examen anges tre särskilda områden för specialisering mot anestesijukvård, mot intensivvård och mot operationssjukvård. Omfattningen för det självständiga arbetet (examensarbetet) ska regleras i examensbeskrivningen till att uppnås efter fullgjorda kursfordringar om 15 högskolepoäng. Vidare ska det ställas krav på legitimation som sjuksköterska som Socialstyrelsen har utfärdat. Om inte annat särskilt föreskrivs, får en sjuksköterska använda en titel som motsvaras av en specialistsjuksköterskeexamen endast om han eller hon har avlagt en sådan examen.

Svar: Linnéuniversitet ser att det är en stor komplexitet i att nationellt välja modell för specialistsjuksköterskeexamen och samtliga redovisade modeller A-D har sin fördelar och nackdelar. I den av utredningen förordade modell C, med endast tre fasta inriktningar för specialistsjuksköterskeexamen, är det svårt att hitta utredningens argument för att just de tre angivna inriktningarna anestesijukvård, intensivvård och operationssjukvård ska regleras. Linnéuniversitet menar att det troligen vore större logik i att samtliga inriktningar på specialistsjuksköterskeexamen antingen vore öppna, - alternativt bundna som idag och som utredning anger som alternativ D. Fördelarna med öppna utbildningsalternativ för att anpassa utbildningen till sjukvårdshuvudmännens behov och studenternas intressen ska vägas mot eventuell minskad möjlighet för studenter

att kunna byta lärosäte under pågående utbildning samt sjukvårdshuvudmännen att värdera utbildningar som inte har nationellt reglerade inriktningar.

Beträffande möjlighet att utfärda magisterexamen vid uppfyllda fordringar efter att tagit en specialistsjuksköterskeexamen konstatera Linnéuniversitet att det förvisso finns en otydlighet i Sveriges hållning till att utfärda dubbla examina, men det skulle te sig märkligt om de studenter som genomgår en specifik vårdutbildning på avancerad nivå skulle ges ett sämre internationellt eller nationellt utgångsläge än andra motsvarande utbildningar på högskola och universitet. Staten via utbildningsdepartementet behöver här tydliggöra om det ska finnas inskränkningar i möjligheterna för ett lärosäte att utfärda dubbla examina på vissa utbildningar?

9.7 Vilka krav ska ställas för antagning till specialistsjuksköterskeutbildningen?

Utredningens bedömning: Krav på särskild behörighet för tillträde till specialistsjuksköterskeutbildningen kan utgöra ett hinder för försörjningen av specialistsjuksköterskor. Om universitet och högskolor uppställer krav på särskildbehörighet i form av arbetslivserfarenhet kan inte de individer som saknar arbetslivserfarenhet antas till utbildningen. Eftersom kravet får antas vara väl känt av presumtiva specialistsjuksköterskestudenter medför detta sannolikt även att färre sjuksköterskor ansöker till utbildningen. Förmodligen är det rimligt att anta att utan krav på särskild behörighet skulle fler kunna antas till specialistsjuksköterskeutbildningen. Eftersom krav på särskild behörighet regleras i högskoleförordningen och gäller för all högskoleutbildning skulle konsekvenserna av ett borttagande av kravet ske enbart för specialistsjuksköterskeutbildningen. Utredningen bedömer inte att det är befogat att ta bort möjligheten att ställa krav på särskild behörighet för specialistsjuksköterskeexamen. Krav på särskild behörighet för tillträde till specialistsjuksköterskeutbildningen bör fortsatt vara upp till respektive lärosäte att besluta om. Utredningen vill dock särskilt betona att de krav som ställs på särskild behörighet måste vara helt nödvändiga för att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen. Det innebär att lärosätena inte ska uppställa krav på arbetslivserfarenhet av mer allmän karaktär utan att erfarenheten måste vara helt nödvändig för området för utbildningen.

Svar: Linnéuniversitet delar utredningens ställningstagande att lärosäten även fortsättningsvis ska kunna ställa krav på särskild behörighet för att kunna antas till specialistsjuksköterskeutbildning, men att sådana krav på särskild behörighet i form av arbetslivserfarenhet till en viss utbildning ska vara välgrundade och ett krav för att kunna uppnå utbildningens kunskapsmål.